

LA IMMIGRACIÓ ESTRANGERA A LES TERRES DE L'EBRE: CANVIS RECENTS I REPTES DE FUTUR

ISABEL PUJADAS RÚBIAS, ARLINDA GARCIA COLL, *professores del Departament de Geografia Humana, de la Universitat de Barcelona*, CRISTINA LÓPEZ VILLANUEVA, *professora de la Universitat Ramon Llull*, i MONTSERRAT NAVARRO GILABERT, *llicenciada en Geografia i Història*.

INTRODUCCIÓ

Aquest article presenta algunes de les conclusions més significatives de l'estudi "La immigració estrangera a les comarques de l'Ebre: situació actual i perspectives" encarregat per l'Institut per al Desenvolupament de les Comarques de l'Ebre (IDECE) al grup "Població i Territori" del Departament de Geografia Humana de la Universitat de Barcelona.

A part d'una aproximació numèrica, el nostre estudi tracta d'abastir una interpretació més global del fenomen immigratori. Per aquest motiu, la temàtica analitzada s'ha articulada en tres grans apartats. Una primera part es dedica a la presentació de l'evolució demogràfica dels municipis de les Terres de l'Ebre i a les repercussions demogràfiques de la immigració estrangera dins d'un context de creixement negatiu i d'envelliment accelerat de la població. Una segona part se centra en la definició dels perfils sociodemogràfics de la població de nacionalitat estrangera resident a les comarques de l'Ebre, caracterització feta a partir de la nacionalitat, l'edat i el sexe, el nivell d'instrucció, l'activitat econòmica i la situació laboral i l'estructura de les llars i famílies. Finalment, el tercer apartat es basa en la presentació de la informació sobre la situació municipal de la immigració estrangera, del seu impacte social, de la percepció i de l'imatge que s'està construint sobre els estrangers i de les línies d'actuació que s'han posat en marxa en cada cas.

Per tal d'assolir aquests objectius s'ha fet servir tot un seguit de fonts d'informació diverses. Cal considerar que aquest estudi va iniciar-se el segon semestre de l'any 2001, tot just abans de la realització del nou cens de

població de l'any 2001. Ens trobavem, doncs, davant d'una situació complexa per la manca de dades recents, repte que es va resoldre combinant totes les estadístiques existents, a més de l'explotació específica del padró continu de 1999 –feta per l'Institut d'Estadística de Catalunya– i la incorporació de les dades del padró continu de població de cada municipi –amb data del darrer trimestre del 2001–. El treball s'ha completat amb la realització d'una enquesta dirigida als ajuntaments dels 52 municipis de les Terres de l'Ebre.

El tractament territorial de l'estudi és a escala municipal en totes les temàtiques tractades, fet que permet el coneixement detallat sense oblidar la perspectiva de conjunt, per tal de facilitar la comparació entre municipis i comarques i, a la vegada, amb el conjunt de Catalunya.

L'amplitud de l'estudi no permet traslladar la totalitat del seu contingut en un article de resum; per aquest motiu, hem seleccionat els aspectes vinculats a la distribució territorial de la immigració estrangera a les comarques de l'Ebre com a tema central d'aquest article.

LA DIFÍCIL TASCA DE LA QUANTIFICACIÓ DE LA POBLACIÓ ESTRANGERA: APROXIMACIÓ AL VOLUM D'IMMIGRANTS

Una qüestió prèvia a la quantificació de la població estrangera és la seva definició, ja que aquest concepte pot referir-se als nascuts a l'estranger (siguin o no de nacionalitat estrangera) o bé els de nacionalitat estrangera (hagin o no nascut a l'estranger). Atesa la transcendència que té el marc legislatiu, amb la llei

Figura | 1 Volum de població estrangera per municipis. Terres de l'Ebre, 2001

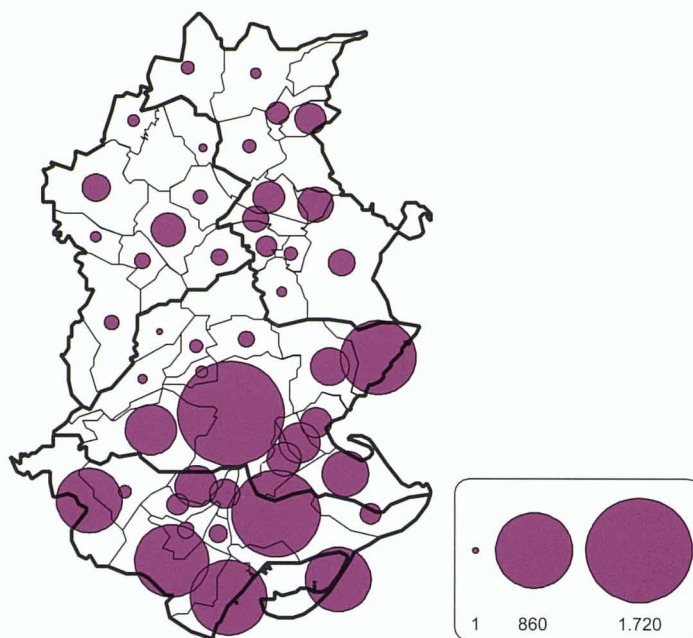
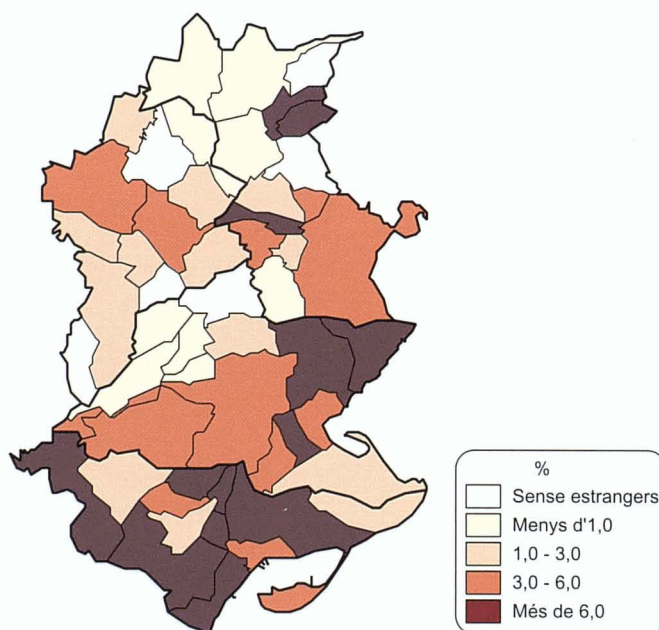

Figura | 2 Proporció d'estrangers sobre la població total. Terres de l'Ebre, 2001

NOTA: Per identificar els municipis, vegeu la figura 6.

Font: elaboració pròpia a partir del Padró municipal d'habitants 1999, 2000, 2001 i 2002.

actual sobre els drets dels estrangers, hem considerat que la característica bàsica i diferenciadora de la població és el criteri de nacionalitat. En conseqüència, el nostre estudi es basa en la població de nacionalitat estrangera resident a les comarques de l'Ebre.

És ben sabut que la quantificació de la població estrangera és una tasca força difícil, ja que cap de les fonts estadístiques existents recull el col·lectiu amb exhaustivitat. Les dades oficials dels permisos de residència no preveuen el detall municipal, com tampoc informen dels immigrants irregulars.

Per la seva banda, les estadístiques dels padrons són les úniques que permeten una anàlisi homogènia en l'àmbit municipal. Tot i que es reconeix el subregistre que pateix aquesta font, també és cert que recentment ha millorat la seva cobertura de la població estrangera, al convertir-se en un dels documents necessaris per accedir a la sanitat i l'ensenyament públic i ser una de les vies per demostrar la residència i aconseguir la desitjada regularització. No obstant això, continua existint un nombre imprecís d'immigrants no empadronats, bé per manca d'informació, per voluntat pròpia o bé per l'amenaça explícita d'expulsió dels immigrants irregulars, tal com anuncia la llei 8/2000. En tot cas, el subregistre dels padrons a les comarques de l'Ebre, segons les valoracions dels mateixos responsables municipals, és força reduït.

La població estrangera resident a les Terres de l'Ebre a finals de l'any 2001 es pot xifrar en unes 9.313 persones, sempre d'acord amb les dades més recents, procedents dels padrons municipals d'habitants. En tot cas, les petites variacions que poden afectar les dades absolutes que s'utilitzen alterarien mínimament el sentit de l'anàlisi que s'exposa a continuació.

El repartiment territorial és molt desigual, tant si es considera l'escala comarcal com la municipal. La distribució comarcal apunta cap una major concentració a la comarca del Montsià que, amb un total de 4.492 estrangers, aplega prop de la meitat d'aquest col·lectiu (48,2 %). La segona comarca en població estrangera és el Baix Ebre, amb 3.859 persones, és a dir, un 41,4 % del total. Les dues comarques ebrenques restants tenen un volum d'estrangers molt més reduït, sobretot quan es

comparen amb les seves veïnes. Així, la Ribera d'Ebre concentra tan sols 658 estrangers (un 7,1 %), mentre que la Terra Alta és la comarca amb un nombre menor, amb només 304 estrangers (3,3 %) que, a més, es localitzen majoritàriament a Gandesa i Batea (figura 1).

Les claus per entendre la distribució territorial de la immigració estrangera cal cercar-les no solament en la xifra total d'estrangers residents, sinó que també cal considerar aspectes com:

- el ràpid augment del volum de població estrangera en el període més recent, especialment des de 1999;
- el paper creixent de la població estrangera sobre el total de la població;
- la diversificació de les nacionalitats dels nousvinguts, amb especial atenció al creixement d'immigració no comunitària;
- i, finalment, la heterogeneïtat d'estructures per edats que responen a diferents estratègies de migració i que repercuteixen de forma diferent sobre el futur creixement demogràfic de les Terres de l'Ebre.

EL RÀPID I RECENT CREIXEMENT DE LA POBLACIÓ ESTRANGERA EN UN CONTEXT DE COMARQUES TRADICIONALMENT POC IMMIGRATÒRIES

L'anàlisi de l'evolució recent de la població estrangera resident a les comarques de l'Ebre posa en evidència el sensible increment d'aquest col·lectiu (taula 1).

L'any 1991 les comarques de l'Ebre comptaven amb 1.091 estrangers i la seva presència a la Ribera d'Ebre i, sobretot, a la Terra Alta era força minsca. L'any 1996, la xifra es situava en 1.472, és a dir, un terç més que cinc anys abans. L'evolució temporal estableix l'any 1996 com el moment d'inici del canvi en el ritme d'augment de la població estrangera, ja que en poc menys de tres anys (1996-1999) es duplica el nombre total d'estrangers. Lluny d'aturar-se, el creixement experimentat a partir d'aquest moment és bastant més intens que el d'etapes anteriors: en els gairebé tres anys que transcorren des de començaments de 1999 i finals de 2001 aquest nombre es triplica àmpliament¹. La comparació de les xifres de 1996 amb les del 2001 posen de manifest la intensitat i, sobretot, la rapidesa dels canvis, factors que no es poden oblidar a l'hora de fer l'anàlisi de la situació de la població estrangera de la zona. En poc més de tres anys, els canvis han estat

¹ Cal tenir present que les dades del 1999 es refereixen en la data d'1-1-1999, mentre que les xifres del 2001 corresponen, majoritàriament, a informació referida als darrers mesos de 2001. Això vol dir que es tracta d'un període de gairebé tres anys.

dràstics i ràpids, de forma que molts municipis no han tingut temps d'assumir –i molt menys de donar resposta– a les noves situacions. Això també vol dir que ens trobem davant d'indrets amb immigrants que porten poc temps des de la seva arribada al nostre país, cosa que condiciona clarament el seu grau d'arrelament.

La gran majoria de municipis amb població estrangera ha experimentat un creixement recent de la seva immigració. El *boom migratori* es produeix durant la segona meitat de la dècada dels 90, especialment des de 1997 als municipis del Baix Ebre i el Montsià i des del 1999 en els de la Terra Alta i la Ribera d'Ebre. Es tracta, per tant, d'un fenomen molt recent, tot i que alguns municipis –especialment els més turístics– ja tenien petits stocks d'estrangers, que eren, bàsicament, jubilats europeus, als municipis litorals del Baix Ebre i Montsià.

Les causes d'aquest creixement sobtat de la immigració estrangera són bastant diverses, segons les opinions que apareixen a les enquestes municipals. Per una banda, es veu com una inclusió –amb un cert retard– dels municipis del sud de Tarragona en un fenomen que té dimensions internacionals i tendències mundialitzadores, tendències que ja havien afectat amb anterioritat a algunes àrees d'Espanya i Catalunya. Tanmateix, les respostes recollides a les enquestes consideren més importants els factors expulsors en els països d'origen que els d'atracció en els llocs d'arribada. Així, la resposta més freqüent sobre les causes de l'augment de la immigració a les comarques de l'Ebre recorda la dolenta situació econòmica (crisi, manca d'oportunitats) i política (es parla sovint de manca de llibertats, etc..) dels països d'origen. Aquesta resposta es té molt present en el casos de municipis que han acollit alts percentatges de migració procedent de l'Europa de l'est, que apareix com un flux novedós i que, en algunes àrees, arriba a constituir-se com a majoritari.

No deixa de sobtar que algunes de les enquestes argumentin que no hi ha cap motiu d'atracció, que no s'ha produït cap canvi en el municipi que expliqui l'onada migratòria i que tampoc hi ha una demanda laboral

destacada. Segurament, en molts d'aquests casos, es pren com a referent el model d'atracció migratori laboral clàssic, centrat en la indústria o les zones de turisme massiu situades a la costa catalana, model que no té res a veure amb el que succeix a les comarques de l'Ebre.

Sobre el paper dels canvis en el mercat laboral com a detonador de l'augment de la immigració, hi ha una manca d'acord segons les declaracions recollides a les enquestes. En alguns casos, es reconeix el paper directe de l'augment de la demanda de mà d'obra, com és a la Torre de l'Espanyol, on l'increment dels conreus de fruita dolça és indicat com a causa directa del creixement de la seva població forana, igual que a Miravet o Camarles. Però en la majoria de casos no sembla haver una dinamització sensible del mercat laboral com a causa d'aquest augment. No obstant això, els immigrants troben el seu espai en el mercat laboral de la zona, ocupen les tasques de baixa acceptació per part de la població autòctona i cobreixen el dèficit que produeix de l'envelliment del mercat laboral.

Deixant a part l'atracció que desperten les bones condicions climàtiques (cas dels estrangers del Primer Món), l'atractiu de les Terres de l'Ebre troba la seva raó de ser en els trets específics del seu mercat laboral. El mercat laboral de la major part dels municipis de les comarques de l'Ebre se centra en les tasques agrícoles. Aquestes activitats demanen importants volums de mà d'obra per a realitzar tasques no especialitzades. El fet que moltes d'aquestes activitats tinguin una estacionalitat molt accentuada, és a dir, siguin *de temporada*, fa que la demanda de mà d'obra sigui puntual. No obstant això, aquestes temporades tan concentrades en el temps (la collida de les olives, la verema, la taronja, la mandarina, la fruita dolça, etc...) es poden anar enllaçant, de manera que acaben tenint una certa continuïtat, cosa que permet sobreviure entre temporades. A més a més, la temporalitat de la feina (relació treballador-empresari) fa que els nivells d'exigència del permís de treball s'afebleixin; en ser tasques manuals, no requereixen de cap mena d'especialització; i, finalment, la seva baixa remuneració

fa que siguin tasques de baixa acceptació per bona part de la població autòctona. Alhora, la presència d'aquest col·lectiu d'estrangers és ben vista pels empresaris que, davant del creixement de l'oferta de mà d'obra i la necessitat d'ingressos dels seus components, pot ajustar salaris i les condicions laborals d'acord amb les seves necessitats.

Finalment, el procés de reagrupament familiar es considera com un factor que ha contribuït en el creixement del col·lectiu d'estrangers en aquells municipis que tenen una tradició migratòria més estesa en el temps. Cal recordar que una estratègia migratòria familiar habitual rau en la migració d'un dels membres de la família (el que té més facilitats de marxar i també de trobar millors oportunitats en el lloc de destinació), i, més tard, quan s'ha aconseguit feina, habitatge i una certa estabilitat, s'intenta la reunificació de la família en el lloc d'arribada. Aquest procés té baixes proporcions en les comarques de l'Ebre, tractant-se d'un fenomen encara recent, cal esperar, però, que augmenti en un futur proper.

La conclusió general és que la major part del territori de l'Ebre ha experimentat un destacat creixement recent de la seva població estrangera. Aquest és un procés nou per a la major part del territori, ja que aquestes comarques s'havien caracteritzat, fins a un passat molt proper, pel seu baix percentatge de població nascuda fora de Catalunya.

EL PAPER CREIXENT DE LA POBLACIÓ ESTRANGERA EN LA DEMOGRAFIA DE LES TERRES DE L'EBRE

Una conseqüència lògica de l'augment del volum d'estrangers és l'increment del seu pes dins de la població total. Les migracions tenen un paper clau en l'evolució de la població, especialment en el context d'una dinàmica natural feble o regressiva de la població autòctona. Així, l'impacte de la immigració estrangera sobre el conjunt de la població a les comarques de l'Ebre es veu condicionat pel fet que la immigració estrangera augmenti, però també pel fet que la població autòctona tendeixi a disminuir a causa de la seva baixa fecunditat, que situa el nombre de naixements per sota del de defuncions en la majoria dels seus municipis.

La proporció d'estrangers de les comarques de l'Ebre es troba per sobre de la mitjana de Catalunya, de forma que gairebé 6 de cada 100 habitants no són de nacionalitat espanyola. La proporció més destacada la trobem en el cas del Montsià, en què arriba a representar un 7,6 % de la seva població. Prop de la mitjana de les comarques de l'Ebre (5,7 %) és imputable al Baix Ebre amb un 5,5 %, mentre que les altres dues comarques no arriben a tenir un 3 % d'estrangers entre la seva població, proporcions molt més properes a la mitjana catalana i espanyola (taula 2).

L'impacte a escala municipal mostra els importants contrastos existents a escala local (figura 2), amb casos en què la població estrangera representa més d'un 10% del total de residents al municipi (la Torre de l'Espanyol, l'Ametlla de Mar, Ulldecona, la Sènia, Alcanar i Vinebre). En conjunt, fins un total de 12 municipis superen la mitjana d'estrangers de les comarques de l'Ebre, mentre que la meitat dels municipis presenten percentatges molt baixos d'immigrants, per sota del 2,5 %.

El mapa de l'impacte de la població estrangera mostra la seva intensa i generalitzada presència en els municipis del Montsià, on només Mas de Barberans, Godall i Sant Jaume d'Enveja resten amb un baix percentatge d'estrangers. En el cas del Baix Ebre i la Ribera d'Ebre, la situació és més contrastada, amb municipis que es desmarquen clarament de la resta (l'Ametlla de Mar, el Perelló i Camarles en el Baix Ebre i la Torre de l'Espanyol, Vinebre i Benissanet a la Ribera d'Ebre), però on encara hi ha un conjunt important de municipis amb un baix percentatge d'estrangers, circumstància que no es produeix al Montsià. Finalment, en el cas de la Terra Alta, els percentatges són molt més moderats. Només destaquen els casos de Gandesa (5,0 %) i Batea (4,2 %) i on la majoria de municipis disposen, encara, d'una proporció molt minsa d'estrangers entre els seus residents.

Un dels temes que ja ha s'ha començat a plantejar en aquest apartat és la necessitat d'afegir a l'anàlisi un nou element: la nacionalitat de la població estrangera.

Taula | 1 Evolució de la població estrangera de les Terres de l'Ebre. 1991-2001

COMARCA	1991	1996	1999	2001
Baix Ebre	525	707	1.231	3.859
Montsià	483	655	1.324	4.492
Ribera d'Ebre	71	98	225	658
Terra Alta	12	12	27	304
Total	1.091	1.472	2.807	9.313

Font: elaboració pròpia a partir de Padró municipal d'habitants 2000, 2001 i 2002 i IDESCAT: Padró municipal d'habitants, 1999; Estadística de població, 1996, i Cens de població, 1991.

Taula | 2 Pes de la població estrangera sobre el conjunt total de la població

COMARCA	1991	1996	1999	2001
Baix Ebre	0,8	1,1	1,9	5,5
Montsià	0,9	1,2	2,4	7,6
Ribera d'Ebre	0,3	0,4	1,0	2,9
Terra Alta	0,1	0,1	0,2	2,4
Total comarques de l'Ebre	0,7	0,9	1,8	5,7
Catalunya	1,1	1,6	2,6	4,4

Font: elaboració pròpia a partir de Padró municipal d'habitants 2000 i 2001 i IDESCAT: Padró municipal d'habitants, 1999; Estadística de població, 1996 i Cens de població, 1991.

Taula | 3 Estrangers segons grans grups de nacionalitats

GRUP DE NACIONALITATS	TOTAL		%		VARIACIÓ 96-2001	
	1996	2001	1996	2001	TOTAL	%
Unió Europea	590	1.483	40,08	16,28	893	151
Europa de l'Est	13	2.475	0,88	27,17	2.462	18.938
Resta d'Europa	179	312	12,16	3,43	133	74
El Marroc	304	2.096	20,65	23,01	1.792	589
Resta d'Àfrica	86	408	5,84	4,48	322	374
Amèrica del Nord	15	19	1,02	0,21	4	27
Resta d'Amèrica	211	1.906	14,33	20,93	1.695	803
Xina	38	111	2,58	1,22	73	192
Resta d'Àsia	33	297	2,24	3,26	264	800
Oceania	3	1	0,20	0,01	-2	-67
Total (*)	1.472	9.108	100,00	100,00	7.636	519

(*) El nombre total d'estrangers és de 9.313, però per l'anàlisi segons nacionalitats es treballa amb un fitxer de 9.108 persones, ja que en els casos de l'Aldea, Roquetes i Vinebre es prenen les dades de l'any 2000, per causa que per a aquest any es disposa d'informació desagregada per nacionalitat, mentre que per a les dades més recents no es disposa d'aquesta informació.
Font: elaboració pròpia a partir de padrons municipals d'habitants, 2000-2002.

POBLACIÓ ESTRANGERA SEGONS NACIONALITAT: EL PROCÉS DE DIVERSIFICACIÓ DELS ESTRANGERS RESIDENTS A LES COMARQUES DE L'EBRE

L'anàlisi de la població estrangera diferenciant la seva nacionalitat té, en aquest cas, una doble importància. En primer lloc, el perfil de l'immigrant troba significatives diferències en els seus trets sociodemogràfics d'acord amb el grup de nacionalitat al qual pertanyi. En segon lloc, és clar que cal establir una distinció radical entre els immigrants procedents de l'Unió Europea i de la resta d'Europa -amb excepció del grup de països que conforma en l'Europa de l'Est- respecte a la resta d'immigrants. Com a conseqüència de l'heterogeneïtat de situacions, les demandes i necessitats d'aquest dos grans grups difereixen de forma clara.

Pel que fa al pes de cada grup de nacionalitats sobre el total de la població estrangera de la zona, cal recordar que els estrangers residents a les Terres de l'Ebre s'havien caracteritzat, en un passat no gaire llunyà, per la presència de persones procedents de l'Unió Europea i de la resta d'Europa (bàsicament suïssos i andorrans). L'any 1996, aquests dos grups de nacionalitats representaven encara més de la meitat de la població estrangera. En canvi, al 1999, aquest percentatge ja es redueix al 44 %, per passar a ser menys d'una cinquena part (19,71 %) al 2001. Això no vol dir que el nombre d'estrangers de l'Europa occidental hagi disminuït, sinó que posa de manifest les diferències en el ritme de creixement d'ambdós conjunts. Si estenem l'anàlisi al que, generalment, es considera com a Primer Món, és a dir, afegint-hi Amèrica del Nord i Oceania, el percentatge augmenta molt lleugerament, i arriba fins al 19,92 %. Aquestes xifres ens indiquen que més del 80 % dels estrangers residents actualment a les comarques de l'Ebre provenen de les àrees econòmicament menys afavorides del món.

La nacionalitat que predomina entre els estrangers residents a les Terres de l'Ebre és la marroquina, que representa un 23 % del total. No obstant això, quan es consideren els grans grups de nacionalitats, els marroquins es veuen superats pels grups procedents de l'Europa de l'Est que signifiquen un 27,17 % del

total. Molt de prop d'aquest dos grans grups es situa el col·lectiu d'estrangers procedents d'Amèrica llatina, amb un 20,93 % del total. En definitiva, els tres grans grups de nacionalitats acumulen un 70 % dels estrangers de la zona; si els afegim els procedents de l'Unió Europea (16,28 %), pràcticament reunim el 90 % de la població estrangera de les comarques de l'Ebre. Per la seva banda, una sèrie de grups de nacionalitats tenen una baixa participació: la resta d'Europa, la resta d'Àfrica, la resta d'Àsia, Xina, Amèrica del Nord i Oceania presenten percentatges inferiors al 4,5 %, i és especialment baix pels dos darrers grups.

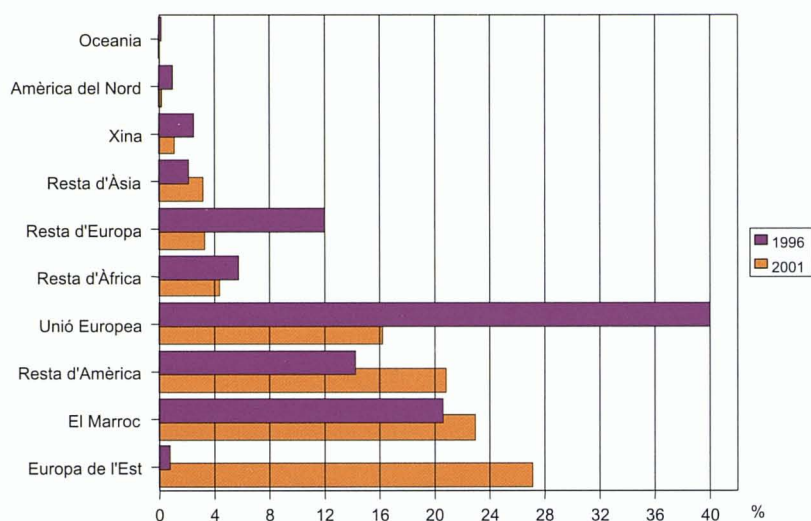
La immigració procedent de l'Europa de l'Est i d'Amèrica llatina és un fenomen molt recent i intens. Per comprovar-ho, només cal considerar el creixement relatiu experimentat en el període més recent. És necessari remarcar el cas de l'Europa de l'Est, que l'any 1996 tan sols constituïa un grup de 13 immigrants, mentre que el 2001 són 2.475 persones, és a dir, el col·lectiu d'estrangers més nombrós. Un comportament semblant pel seu ràpid augment és el del grup de llatinoamericans, que l'any 1996 eren 211 persones, per passar a ser 1.906 l'any 2001.

El creixement de la colònia marroquina és entre 1996-2001 el segon més fort en termes absoluts (després del de l'Europa de l'Est) per sobre, fins i tot, del de l'Amèrica llatina. En canvi, en termes relatius, ocupa el quart lloc, després dels dos grups ja comentats (Europa de l'Est i llatinoamericans) i dels procedents de la resta d'Àfrica.

Amb ritmes de creixement molt més moderats trobem la resta de grups de nacionalitats (UE, resta d'Europa, Xina, resta d'Àsia i Amèrica del Nord). Finalment, els estrangers procedents d'Oceania són els únics que experimenten una pèrdua de persones, amb volums totals gairebé anecdòtics, ja que passen de 3 a 1 persona.

L'anàlisi ja no per grups de nacionalitats, sinó considerant països d'origen per separat (taula 4) posa de manifest que, malgrat que el col·lectiu de marroquins segueix sent el més nombrós, hi ha significatius canvis

Figura | 3 Composició de la població estrangera segons grups de nacionalitat

Font: elaboració pròpia a partir de l'IDESCAT: Estadística de població, 1996 i padrons municipals d'habitants, 2000-2002.

Taula | 4 Principals nacionalitats dels estrangers residents a les comarques de l'Ebre

NACIONALITAT	1996		NACIONALITAT	2001	
	TOTAL	%		TOTAL	%
El Marroc	304	20,7	El Marroc	2.096	23,0
França	276	18,8	Romania	1.148	12,6
Suïssa	170	11,5	Equador	710	7,8
Alemanya	102	6,9	Colòmbia	570	6,3
Regne Unit	77	5,2	Alemanya	439	4,8
Algèria	59	4,0	França	411	4,5
Argentina	53	3,6	Algèria	323	3,5
Itàlia	44	3,0	Suïssa	297	3,3
Xina	38	2,6	Ucraïna	259	2,8
Perú	37	2,5	Lituània	253	2,8
Bèlgica	36	2,4	Paquistà	248	2,7
Rep. Dominicana	36	2,4	Regne Unit	240	2,6
Portugal	26	1,8	Rússia	194	2,1
Països Baixos	25	1,7	Argentina	170	1,9
Cuba	22	1,5	Eslovàquia	151	1,7
Total	1.305	88,7	Total	7.509	82,4
Resta de països	167	11,4	Resta de països	1.599	17,0

Font: elaboració pròpia a partir de l'IDESCAT: Estadística de població, 1996 i padrons municipals d'habitants, 2000-2002.

en la jerarquia de la llista de les nacionalitats més representades entre els estrangers residents a les comarques de l'Ebre. De fet, 9 dels 15 primers orígens més freqüents són ocupats per nacionalitats que el 1996 no es trobaven entre les primeres posicions del rànquing i que, en molts casos, ni tan sols comptaven amb representació a la zona. Així doncs, el creixement del grup de romanesos, equatorians i colombians desplaça de les primeres posicions de la llista al col·lectiu de francesos, suïssos, alemanys i anglesos que, el 1996, van copar les primeres posicions de la llista. Per altra part, crida l'atenció la importància que prenen els estrangers originaris de l'Europa de l'Est. Així, els romanesos són el segon col·lectiu més nombrós i també apareixen com a origen destacat els procedents d'Ucraïna, Lituània, Rússia o Eslovàquia. Igualment, Equador i Colòmbia són els altres dos països que es

veuen potenciats com a lloc d'origen de la immigració actual de les Terres de l'Ebre, al igual que Paquistà, que el 1996 no tenia cap estranger residint a la zona i que el 2001 apareix a l'onzena posició de la llista. Algèria es manté en el rànquing, encara que es veu desplaçada fins a la setena posició, al igual que Argentina que es veu relegada a les darreres posicions de la llista de les principals nacionalitats.

En canvi, moltes de les nacionalitats més habituals del 1996 desapareixen de la llista. És el cas de diversos països europeus (Itàlia, Bèlgica, Portugal, Països Baixos) però també de la Xina o Perú, República Dominicana i Cuba, que van ser alguns dels països pioners en enviar immigrants a les Terres de l'Ebre però que han perdut pes intern en el conjunt d'estrangers per la forta irrupció dels procedents d'altres indrets.

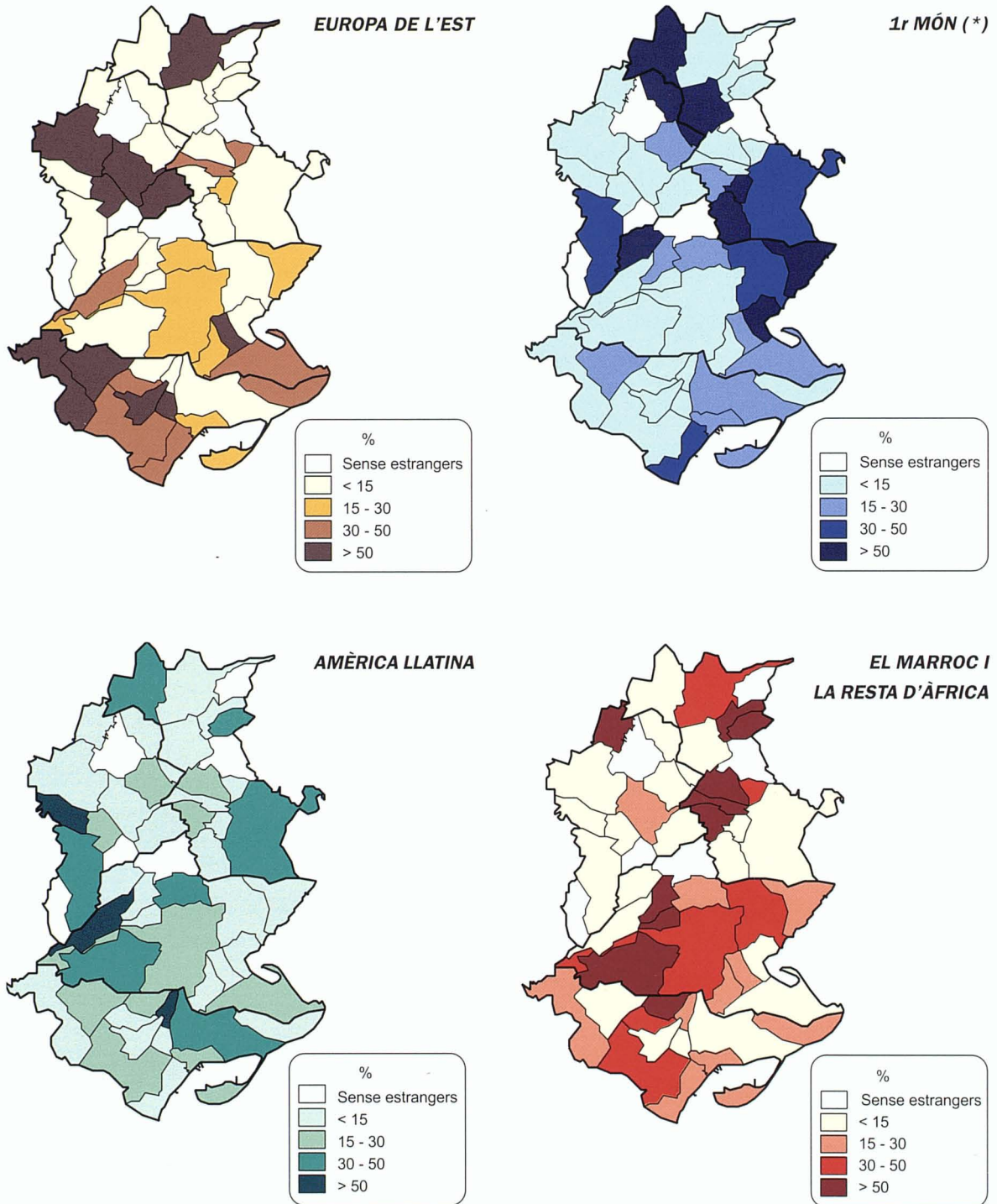
Taula 15 Població comarcal segons grans grups de nacionalitat - 2001

NACIONALITAT	BAIX EBRE	MONTSIÀ	RIBERA D'EBRE	TERRA ALTA	TOTAL
Unió Europea	676	711	84	12	1.483
Europa de l'Est	745	1.425	122	183	2.475
Resta d'Europa	251	53	3	5	312
El Marroc	983	849	241	23	2.096
Resta d'Àfrica	125	217	51	15	408
Amèrica del Nord	7	10	1	1	19
Resta d'Amèrica	644	1.100	119	43	1.906
Xina	44	67	0	0	111
Resta d'Àsia	209	59	7	22	297
Oceania	0	1	0	0	1
Total	3.684	4.492	628	304	9.108

NACIONALITAT	BAIX EBRE	MONTSIÀ	RIBERA D'EBRE	TERRA ALTA	TOTAL
Unió Europea	18,35	15,83	13,38	3,95	16,28
Europa de l'Est	20,22	31,72	19,43	60,20	27,17
Resta d'Europa	6,81	1,18	0,48	1,64	3,43
El Marroc	26,68	18,90	38,38	7,57	23,01
Resta d'Àfrica	3,39	4,83	8,12	4,93	4,48
Amèrica del Nord	0,19	0,22	0,16	0,33	0,21
Resta d'Amèrica	17,48	24,49	18,95	14,14	20,93
Xina	1,19	1,49	0,00	0,00	1,22
Resta d'Àsia	5,67	1,31	1,11	7,24	3,26
Oceania	0,00	0,02	0,00	0,00	0,01
Total	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Font: elaboració pròpia a partir del Padró municipal d'habitants, 2000-2001.

Figura | 4 Percentatge d'estrangers segons la nacionalitat sobre el total d'estrangers dels municipis. 2001

(*) % d'estrangers amb nacionalitat de la UE, la resta d'Europa, EUA i Canadà.
 Font: elaboració pròpia a partir de padrons municipals, 2000-2002.

En definitiva, mentre que el 1996 es comptabilitzava que la població estrangera resident a les Terres de l'Ebre procedia d'un total de 64 països, el 2001 aquesta xifra s'incrementa fins un total de 95 nacionalitats. La diversificació d'origens és també clara: el 1996 les 15 nacionalitats més nombroses representaven gairebé un 89 % del total de la població; en canvi, el 2001 concentren menys d'un 83 %. A més, el 1996, el capítol d'altres procedències inclou persones de 49 nacionalitats diferents; al 2001, la varietat d'aquest conjunt s'incrementa fins arribar a 80 nacionalitats. Aquest fenomen és el que fa possible parlar de diversificació de la població estrangera resident a la zona, el que vol dir també una major heterogeneïtat en la composició d'aquesta població.

Les diferències de composició de les comunitats estrangeres de les comarques de l'Ebre segons grups de nacionalitats són bastant destacades (taula 5). L'únic exemple en què hi ha un grup clarament dominant és el de la Terra Alta, amb un predomini dels estrangers procedents de l'Europa de l'Est (un 60 % del total), sobretot de romanesos. La resta de comarques no presenten una pauta tan homogènia, sinó que la composició es troba més repartida.

En el Montsià també apareix l'Europa de l'Est com a grup majoritari, si bé representa gairebé un 32 % del total; en el Baix Ebre i Ribera d'Ebre el col·lectiu més nombrós és encara el marroquí, amb pràcticament un 27 % del total en el primer cas i un 38 % en el segon. En canvi, els marroquins no arriben a representar el 8 % dels estrangers de la Terra Alta, amb un conjunt que reuneix tan sols a 23 persones. Per altra part, al Montsià els marroquins representen només un 19 % del total. No deixa de sorprendre que la nacionalitat que és paradigma de la immigració estrangera i pionera entre els estrangers procedents del Tercer Món representi, ara per ara, un percentatge moderat en aquesta comarca i, en canvi, centri bona part de les preocupacions existents sobre el tema. Aquest fet es pot interpretar com un apunt més de la diferent percepció i el tractament dels estrangers d'acord amb el seu origen, amb una especial preocupació davant de la comunitat magrebina i molt més receptiva per als llatinoamericans i europeus de l'Est.

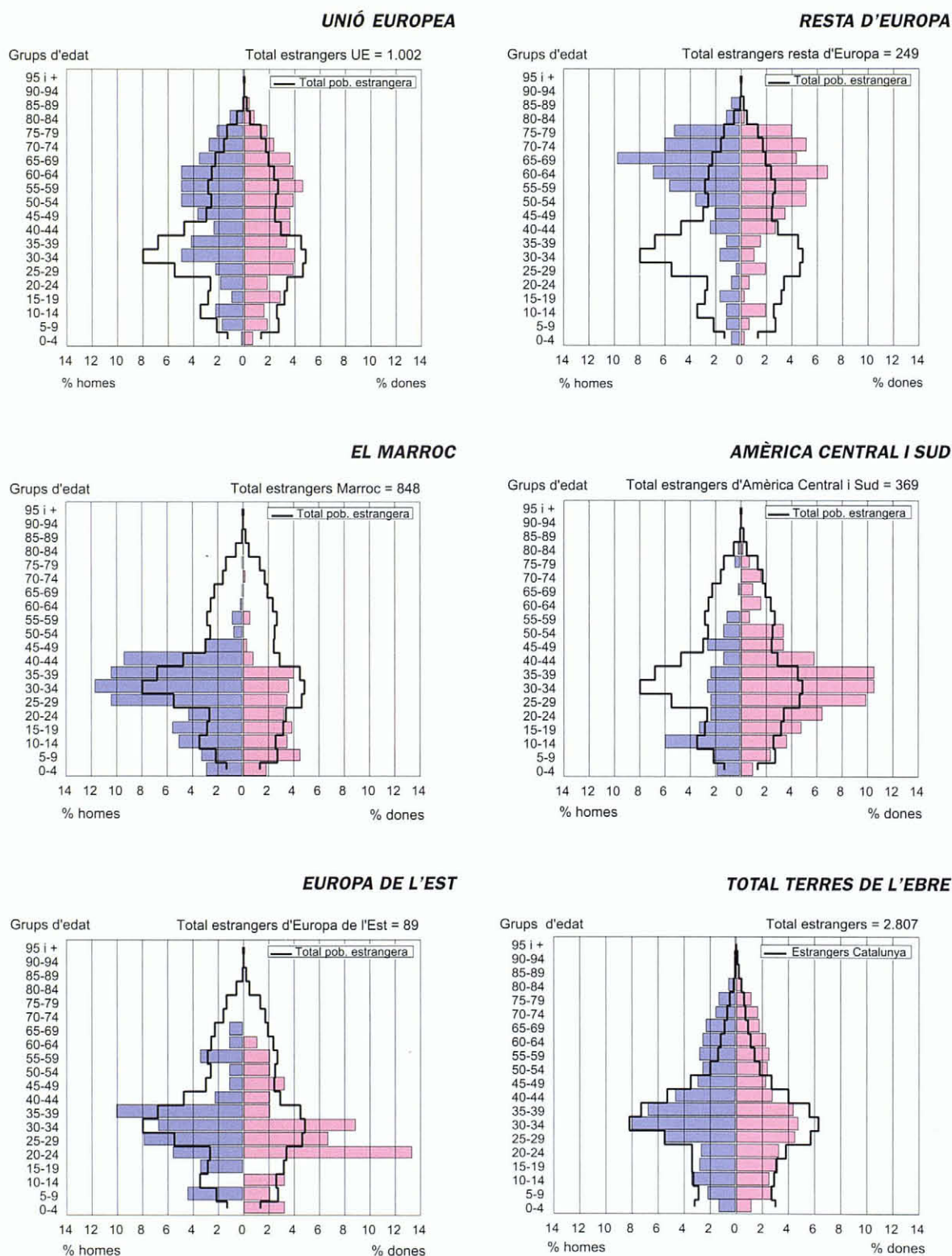
Cal assenyalar la progressió dels estrangers d'origen sudamericà que, sense arribar a ser majoria en cap de les comarques, assoleixen un quota destacada a totes les comarques: gairebé una quarta part del total al Montsià (24,49 %), prop d'un 17-18 % en els casos del Baix Ebre i Ribera d'Ebre i un 14 % a la Terra Alta.

Un altre dels elements que ajuda a establir diferències és la representació dels estrangers de la Unió Europea i de la resta d'Europa. El Baix Ebre conserva encara una proporció considerable de població de l'Europa occidental, que aporta una quarta part del total dels seus estrangers. El Montsià és la segona comarca amb major representació d'aquest col·lectiu, si bé el percentatge ja es redueix a un 17 %, mentre que a la Ribera d'Ebre no arriba ni a un 14 %. Finalment, la Terra Alta és la que presenta un percentatge més baix, amb tan sols un 5,6 %.

Entre el col·lectiu minoritari, subratllem l'aportació de la resta d'Àsia al Baix Ebre (5,7 %) i a la Terra Alta (7,24 %), amb una important proporció de paquistanesos. L'impacte territorial dels grans grups de nacionalitats presenta unes pautes geogràfiques bastant diferenciades (figura 4). Així, els procedents de l'Europa de l'Est són majoria a la major part del Montsià i de bona part de la Terra Alta. El procedents del Primer Món predominen als municipis del litoral del Baix Ebre i el Montsià i alguns municipis de la Ribera d'Ebre (Tivissa, Ginestar, Rasquera, Ascó i Ribarroja) i la Fatarella (Terra Alta) i Paüls (Baix Ebre). Molts d'aquests municipis es caracteritzen pel seu reduït nombre de població estrangera.

Molt pocs són els municipis on els estrangers procedents d'Amèrica llatina són majoria i no s'observa cap pauta de distribució ni cap continuïtat geogràfica clara. No obstant això, si ens fixem en les xifres absolutes, el fet més remarcable és l'elevada concentració de sudamericans a les principals ciutats de les Terres de l'Ebre, Tortosa i Amposta, amb més del 50 % del total. En definitiva, tot tendeix a confirmar que la principal localització es dona a les ciutats amb un sector terciari més desenvolupat i amb més necessitats de serveis dedicats a les persones.

Figura 5 Població estrangera segons sexe, edat i nacionalitat. Terres de l'Ebre, 1999

Font: elaboració pròpia a partir de l'IDSCAT; Padró municipal d'habitants, 1999.

COMPOSICIÓ PER SEXE I EDAT DELS ESTRANGERS A LES COMARQUES DE L'EBRE. APUNTS PER A UNA TIPOLOGIA

L'estructura per edats i sexe de la població estrangera permet detectar una gran diversitat de processos migratoris protagonitzats pels immigrants estrangers residents a les comarques de l'Ebre. Per evidenciar aquesta diversitat d'estratègies migratòries hem classificat l'estructura per edats i sexe segons grans grups de nacionalitats. La major part de l'anàlisi s'ha fet sobre la base de les dades de 1999, darrera data per la qual es disposa d'informació desagregada per sexe i edat en el moment d'elaboració d'aquest estudi.

Les piràmides d'aquests col·lectius poden ser agrupades en quatre grans modalitats, les quals es defineixen a continuació (figura 5).

MODEL MIGRATORI DE POBLACIÓ VELLA

Es tracta de migracions de jubilats procedents de forma majoritària de països europeus que opten per instal·lar-se en zones mediterrànies de bon clima i preus relativament econòmics. Molt sovint són persones que ja coneixien aquestes contrades en èpoques de vacances i que, arribada la jubilació, decideixen residir-hi de forma permanent o de forma estacional amb temporades compartides amb el seu país d'origen.

Els grups d'edat més ben representats són els situats entre els 60 i 79 anys; per sobre dels 80 anys la proporció davalla amb gran rapidesa, fet que mostra que romandre fora del seu país d'origen i allunyats del propi entorn familiar i social és ja molt difícil de mantenir a edats avançades. Són també franges d'edat amb un gran equilibri entre homes i dones, ja que es tracta de forma dominant de matrimonis que viuen en llars en fase de niu buit. En canvi, la viduïtat, la pèrdua d'autonomia i els problemes de salut fan que, per sobre dels 80 anys d'edat, la seva presència sigui molt reduïda.

Un segon grup que cal remarcar són els adults situats en la franja d'edat entre els 50 i 60 anys. És difícil conèixer amb detall el perfil sociolaboral d'aquest grup, ja que s'hi poden sumar tant persones jubilades de forma anticipada com persones ocupades. Tot i així, sí

que hi ha constància que està augmentant la presència de professionals liberals, sobretot de professions vinculades al món cultural i artístic.

Aquest perfil de piràmide d'edats és el característic de dos tipus de col·lectius de migrants estrangers: els de la Unió Europea (alemanys, anglesos, francesos i belgues) i els procedents de la resta d'Europa, amb el domini clar de ciutadans suïssos i d'alguns països nòrdics (vegeu figura 5).

La localització dominant de la migració de jubilats són els municipis costaners de les comarques del Baix Ebre i Montsià, entre els quals destaca, en primer lloc, l'Ampolla, seguida de l'Ametlla de Mar i Alcanar (les Cases d'Alcanar). Als municipis de l'interior, la concentració és escassa però amb tendència a l'increment, com el cas d'Horta de Sant Joan i Miravet, entre d'altres.

MODEL MIGRATORI DE POBLACIÓ MASCULINA EN EDATS JOVES

El perfil clàssic de les migracions internacionals ha estat protagonitzat de manera dominant per població masculina jove que ha realitzat la migració per motius econòmics. Els baixos salaris, la manca d'oportunitats i de perspectives de futur, les taxes d'atur elevades han estat, des de sempre, els factors determinants de l'emigració internacional des de països més pobres cap a països més desenvolupats.

La migració d'estrangers a les comarques de l'Ebre respon en gran manera a aquest tipus de migració. Els homes joves, solters o casats, són els primers en emigrar i, fins al cap d'un temps més o menys llarg, no es produeix una segona migració per part de la pròpia família que ha estat esperant el moment més propici per al reagrupament.

A la vegada, els pioners també exerciran la funció de reforçament de la xarxa migratòria facilitant l'arribada de companys i coneguts que també ampliaran els contactes i incrementaran la migració. En conseqüència, el perfil de la piràmide mostra una gran presència d'homes adults en edat activa, principalment en la franja de 25 fins a 44 anys d'edat, sense nens

petits, ni adolescents, ni persones grans. Aquesta és la piràmide representativa de tres tipus de col·lectius: els marroquins, els procedents de la resta d'Àfrica i el de la resta d'Àsia (excepte el cas de la Xina).

La piràmide d'edats de la població marroquina resident a les Terres de l'Ebre (vegeu figura 5) posa de manifest que, a més del predomini d'homes en edat activa, ja ha començat la fase del reagrupament familiar amb l'arribada de dones i de fills. Tot sembla indicar que es tracta d'un procés migratori que tendeix a la consolidació. En canvi, la piràmide de la resta de països africans i també la dels països de la resta d'Àsia es caracteritzen per la presència quasi exclusiva d'homes joves en edat activa. Probablement, es tracta d'una migració molt més recent i de moment no hi ha elements suficients per saber si es consolidarà i s'ampliarà amb el reagrupament familiar.

MODEL MIGRATORI DE POBLACIÓ FEMENINA EN EDAT ACTIVA

Una estratègia migratòria ben diferent de l'anterior és la protagonitzada per les dones procedents de l'Amèrica llatina, les quals esdevenen les pioneres en el procés migratori. És una migració econòmica protagonitzada de forma dominant per dones que passaran a treballar en el sector serveis, especialment al servei domèstic, assistència a persones grans i, tal vegada, al sector terciari (hostaleria i comerç), molt sovint es realitzarà sense contractació regular.

La facilitat d'ocupació femenina en aquests sectors explicarà, en conseqüència, el predomini de les dones en els fluxos migratoris procedents dels països llatinoamericans. Aquest tipus de migració es caracteritza per un reagrupament que reforça la presència femenina –les filles, germanes o bé altres familiars–, en ser les que més fàcilment podran entrar en aquest segment del mercat laboral (Domingo *et al.*, 2002). Tot i així, la situació inestable, econòmica i política, de molts països llatinoamericans està afavorint la migració general d'homes i dones, encara que, de moment, es manté el perfil asimètric amb domini femení.

La piràmide d'edats (figura 5) té, a més de l'asimetria de sexes, una forma invertida que va d'una base molt estreta que es va incrementant progressivament, fins arribar als màxims entre les dones de 25-39 anys. Les dones d'edat madura entre 40 i 54 anys també tenen una certa presència; en canvi, les dones de més edat estan, numèricament, poc representades.

MODEL MIGRATORI FAMILIAR I DE PERSONES JOVES

Un darrer perfil de la piràmide d'edats el trobem en el cas de la migració simètrica entre homes i dones en edats actives. La decisió de migrar pot ser conjunta (parelles i/o famílies) o bé individual sense diferències entre ambdós sexes. Molt sovint, aquest tipus de migració correspon a persones amb un bon nivell formatiu o bé amb capacitat d'emprendre activitats econòmiques pel seu compte.

Taula | 6 Estructura demogràfica de la població estrangera per grans grups de nacionalitats- 1999

NACIONALITAT	% JOVES	% ADULTS	% VELLS	% HOMIES	% DONES	MASCULINITAT
Unió Europea	8,6	71,9	19,6	49,2	50,8	97
Europa de l'Est	13,5	85,4	1,1	48,3	51,7	93
Resta d'Europa	6,5	56,3	37,2	52,6	47,4	111
El Marroc	21,6	77,6	0,8	68,2	31,8	214
Resta d'Àfrica	5,9	92,8	1,3	75,2	24,8	303
Amèrica del Nord	9,1	63,6	27,3	18,2	81,8	22
Resta d'Amèrica	17,3	77,8	4,9	30,9	69,1	45
Xina	9,6	86,5	3,8	53,8	46,2	117
Resta d'Àsia	11,8	76,5	11,8	70,6	29,4	240
Oceania	0,0	100,0	0,0	0,0	100,0	---
Total	13,5	74,9	11,6	54,4	45,6	119

Font: elaboració pròpia a partir de l'IDESCAT: Padró municipal d'habitants, 1999.

Aquest tipus de model correspon a les piràmides de migrants de la Unió Europea, als procedents de l'Europa de l'Est i als de la Xina. Els migrants de l'Europa de l'Est (figura 5) tenien el 1999 una piràmide poc estructurada, amb molt pocs nens i algunes edats centrals sense gaires efectius, probablement com a resultat d'una migració incipient, encara no consolidada, i en alguns casos amb dificultats afegides pels països de procedència per al reagrupament familiar (com els dels romanesos).

Com a resum de les característiques estructurals de la població estrangera segons les nacionalitats veurem les proporcions de nens, d'adults i de gent gran dels diferents col·lectius (taula 6). Els nens de 0 a 14 anys són relativament importants en el cas dels marroquins i dels sud-americans, fet que demostra que estan ja en la segona fase migratòria, la del reagrupament familiar. Les proporcions d'adults de 15 a 64 anys són especialment importants en tots els casos, excepte en el grup de països de la resta d'Europa. Les proporcions de gent gran són importants en els grups de la resta d'Europa i del conjunt de la Unió Europea. L'absència general de població gran en la resta de col·lectius és conseqüència no només de ser una migració recent, sinó, sobretot, del marc legislatiu que impedeix el reagrupament familiar dels progenitors dels migrants extracomunitaris.

Les relacions de masculinitat per grups de nacionalitat també mostren una gran heterogeneïtat de situacions. En el cas dels països europeus la migració estrangera està repartida de forma equilibrada entre la població masculina i femenina; només en el cas de l'Europa de l'Est la proporció d'homes és lleugerament més elevada. Les grans asimetries es donen en la migració africana i asiàtica (excepte la Xina) en les quals dominen les altes proporcions de masculinitat; el cas més accentuat és el de la població de la resta d'Àfrica, on per cada cent dones hi trobem més tres-cents homes. L'asimetria inversa es dona en la població iberoamericana, en la qual per cada cent dones hi ha una proporció de només 45 homes. Aquestes desproporcions de masculinitat/feminitat mostren, de fet, que la migració es troba en un estadi inicial i que, de cara al futur, és d'esperar una relació molt més equilibrada. Tot fa suposar, doncs, en una major migració femenina per a la població

magrebina i africana en general, com també per a la població asiàtica, i una major migració masculina pel que fa a la població iberoamericana.

LES CLAUS TERRITORIALS EN L'ANÀLISI DE LA POBLACIÓ ESTRANGERA

Si les diferències sociodemogràfiques dels estrangers residents a les comarques de l'Ebre han de ser tingudes en compte a l'hora de posar en marxa iniciatives encarades a aquest col·lectiu, també cal tenir present l'heterogeneïtat de situacions a escala municipal. Sovint es pensa en la immigració estrangera com un fenomen únic i s'oblida la varietat de situacions que es produeixen en la realitat municipal.

D'acord amb els resultats del treball de camp dut a terme en relació amb la població estrangera resident a la zona, es poden identificar fins a 5 tipus de situacions diferents als municipis de les Terres de l'Ebre (vegeu la figura 6).

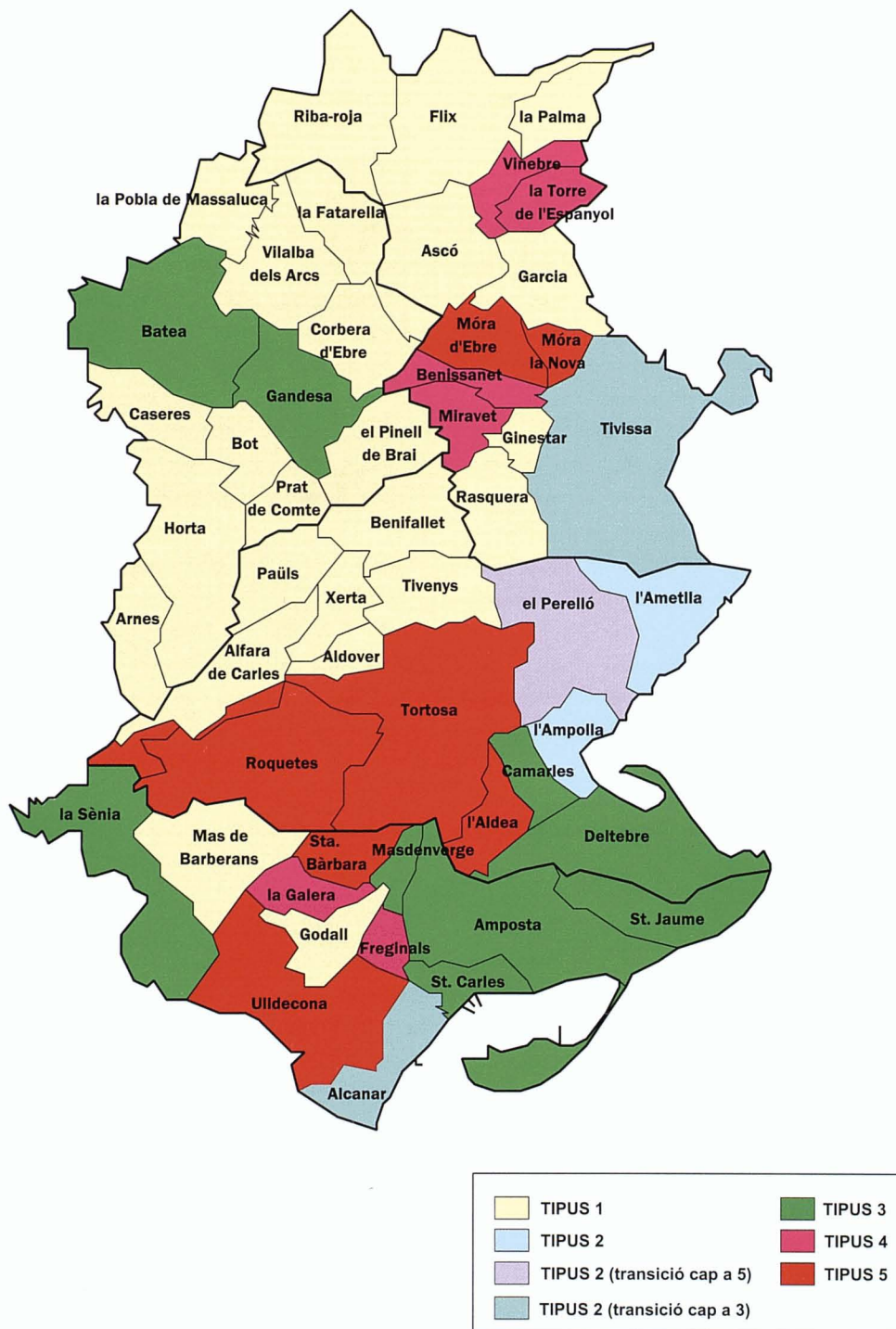
TIPUS 1: MUNICIPIS AMB FEBLE PRESENCIA DE LA POBLACIÓ ESTRANGERA

Una primera situació correspon a aquells municipis que no tenen estrangers o bé que hi ha un nombre molt reduït, és a dir, no excedeix la vintena d'estrangers empadronats. El percentatge d'estrangers sobre la població total també és molt baix, rarament es troba per sobre del 2%.

Aquest tipus inclou 25 municipis, és a dir, prop de la meitat del conjunt estudiat. Es tracta de la situació d'Aldover, Alfara de Carles, Benifallet, Paüls, Tivenys i Xerta (Baix Ebre); Godall i Mas de Barberans (Montsià); Ascó, Flix, Garcia, Ginestar, la Palma d'Ebre, Rasquera i Riba-roja d'Ebre (Ribera d'Ebre) i Arnes, Bot, Caseres, Corbera d'Ebre, la Fatarella, Horta de Sant Joan, el Pinell de Brai, la Pobla de Massaluca, Prat de Comte i Vilalba dels Arcs (Terra Alta).

Destaca la important presència d'aquesta categoria als municipis de la Terra Alta i la seva escassa participació al Montsià, on només s'identifiquen dos casos. En el cas del Baix Ebre i la Ribera Ebre aquesta situació aplega prop de la meitat dels municipis.

Figura | 6 Tipologia de situacions respecte a la immigració estrangera, 2001

Font: elaboració pròpia.

D'acord amb la seva situació, les enquestes realitzades en aquests municipis recullen un baix grau de preocupació pel tema de la immigració i una resposta a aquest fenomen pràcticament inexistent. No obstant això, caldrà mantenir en observació la seva evolució futura, especialment en aquells casos propers als grans nuclis de concentració d'estrangers, per tal de preveure un procés de difusió de l'estrangeria.

TIPUS 2: MUNICIPIS AMB ALTS PERCENTATGES D'ESTRANGERS DEL PRIMER MÓN

Una segona situació s'identifica en els municipis que tenen un volum considerable d'estrangers (sempre per sobre del centenar, excepte en el cas de Tivissa), però amb un fort percentatge dels procedents del Primer Món que, com a mínim, s'apropa al 40 % del total. Aquest tipus es manifesta només en 5 municipis, que són l'Ametlla de Mar, l'Ampolla, el Perelló, Alcanar i Tivissa.

La imatge de la immigració en aquests municipis està fortament condicionada per la presència d'estrangers de països econòmicament afavorits que valoren les bones condicions climàtiques d'aquestes contrades, el que explica la inclusió de part dels municipis litorals, sobretot, del Baix Ebre.

De tota manera, no passa inadvertit el fet que mentre la immigració del Primer Món s'atura o creix de forma molt lenta, els procedents de la resta d'àrees experimenten un increment molt més accelerat. Si continua aquesta tendència, la composició de la població estrangera d'aquests municipis es pot apropar a d'altres tipus.

De fet, cal identificar ja una sèrie de municipis que podem considerar en fase de transició. D'aquesta manera El Perelló ja té un 39,9 % de marroquins, circumstància que l'aproparia al tipus 5, mentre Alcanar –amb un 34,7 % de l'Europa de l'Est– i Tivissa –amb un 32,9 % d'Amèrica llatina– s'aproparien al tipus 3.

Aquests municipis han de començar a adaptar-se als nous perfils de la seva població estrangera, perfils que difereixen marcadament dels que tradicionalment havien tingut.

TIPUS 3: MUNICIPIS AMB ALT PERCENTATGE D'ESTRANGERS PROCEDENTS DE L'EUROPA DE L'EST I AMÈRICA LLATINA

Un tercer model correspon als municipis amb un volum de població estrangera considerable (sempre per sobre del centenar, excepte en el cas de Batea i Sant Jaume d'Enveja), però amb una forta participació dels immigrants procedents de l'Europa de l'est o d'Amèrica llatina, que són ja els grups majoritaris.

Aquesta situació es produeix a Camarles, Deltebre, Sant Carles de la Ràpita, Sant Jaume d'Enveja, la Sènia, Batea, Gandesa (on el grup majoritari correspon a Europa de l'Est) i a Amposta i Masdenverge, on la proporció més elevada és la de llatinoamericans.

La imatge de la població estrangera en aquests municipis està força influenciada pel fet de que un percentatge important sigui originari de l'Europa de l'Est o d'Amèrica llatina. Es tracta de col·lectius amb un bon nivell de coneixement de l'idioma i amb trets i costums més propers als autòctons que d'altres conjunts d'estrangers. En el cas dels de l'Europa de l'Est, la seva bona preparació afavoreix la seva consideració, mentre que els llatinoamericans cobreixen un sector de servei domèstic i d'assistència a infants i persones grans ben valorat pels habitants dels municipis que en gaudeixen. De fet, dins d'aquests municipis es troben algunes de les valoracions més positives de la immigració estrangera que hi ha a les comarques de l'Ebre.

El grau de desenvolupament d'iniciatives és força desigual i, en canvi, semblen els indrets que, per la seva baixa conflictivitat, juntament amb les característiques dels seus estrangers, presenta major potencialitat si es prenen les mesures adients. Així, per exemple, en aquest tipus de municipis és on els cursos de formació ocupacional poden tenir una major acceptació i aprofitament.

TIPUS 4: MUNICIPIS AMB VOLUMS MODERATS D'IMMIGRACIÓ, PERÒ AMB UN FORT IMPACTE SOBRE LA POBLACIÓ TOTAL

Un tipus específic de situació respon al cas de municipis on resideix un volum moderat d'estrangers (que no excedeix el centenar, excepte en el cas de la Torre de l'Espanyol), però on aquests tenen una participació

destacada en el conjunt de la població total, atès que es tracta de pobles d'escasa magnitud poblacional.

Freginals, la Galera, Benissanet, Miravet, la Torre de l'Espanyol i Vinebre són bons exponents d'aquesta casuística. La situació d'aquests municipis també presenta algunes diferències internes perquè mentre que als municipis del Montsià (Freginals i La Galera) hi ha una majoria d'estrangers de l'Europa de l'Est, en els de la Ribera d'Ebre (Benissanet, Miravet, Torre de l'Espanyol i Vinebre) hi ha una àmplia majoria de marroquins.

Aquests pobles han de ser objecte d'especial atenció per la seva elevada proporció d'estrangers, ja que aquests poden arribar a ser majoria en alguns àmbits, com per exemple a les escoles. De moment, d'acord amb l'expressat en les enquestes, no s'ha produït cap circumstància d'aquesta naturalesa i hi ha una bona convivència però cal vigilar que la integració sigui progressiva.

TIPUS 5: MUNICIPIS AMB COL·LECTIUS D'ESTRANGERS AMPLIS, DIVERSOS I AMB BAIX PERCENTATGE D'IMMIGRANTS DEL PRIMER MÓN.

Finalment, cal assenyalar l'existència de certs municipis que reuneixen una sèrie de característiques que els converteixen en centres prioritaris d'atenció. Per una part, tenen un volum important d'immigrants que, a més, representa un percentatge considerable de la població total. A més de ser un grup considerable, són col·lectius força diversos, amb la participació d'una llarga llista de països entre els quals figura un percentatge d'immigrants procedents del Primer Món reduït i una elevada proporció d'africans i asiàtics.

Amb un destacat predomini de marroquins, podem esmentar a Roquetes, Tortosa i Móra d'Ebre i Santa Bàrbara, mentre que els asiàtics són el grup majoritari a l'Aldea (fonamentalment paquistanesos). Móra la Nova i Ulldecona s'inclouen també en aquest grup per reunir els trets que el defineix, si bé cal assenyalar que ambdues presenten el 2001 importants percentatges d'estrangers de l'Europa de est. Ulldecona té un 37 % d'africans davant un 38 % de l'Europa de l'Est, mentre que les proporcions per Móra la Nova són semblants (d'un 38 % d'africans per un 41,2 % de l'Est).

Un esment especial mereix el cas de Tortosa, ja que s'ha convertit en el municipi amb un major nombre d'estrangers de les comarques de l'Ebre i que, a més, ha experimentat un creixement recent molt intens. A més, Tortosa és paradigma de diversitat, ja que reuneix persones procedents de 64 nacionalitats diferents.

La resposta a aquesta nova situació ja s'ha començat a forjar a la major part dels municipis d'aquest tipus, el que explica la munió d'iniciatives que han sorgit en els darrers anys per atendre a la població estrangera que hi resideix.

CONCLUSIONS

L'anàlisi de l'evolució de la immigració estrangera a les Terres de l'Ebre deixa entreveure els cinc grans trets que caracteritzen la seva trajectòria i situació actual: en primer lloc, el seu recent i ràpid creixement a partir de 1996 i, sobretot, des de 1999; en segon lloc, i com a conseqüència del primer, l'increment del pes de les persones de nacionalitat estrangera sobre el total de la població; en tercer lloc, l'ampliació del nombre de municipis on es manifesta la presència d'immigrants, en quart lloc, la diversificació de les nacionalitats que s'acullen i, en cinqué lloc, la diversitat d'estructures demogràfiques que presenten els diferents col·lectius d'immigrants. Aquest cinc trets fan de la immigració estrangera un fenomen d'interès social i donen lloc a una nova situació, abans desconeguda, per una bona part dels municipis de les comarques de l'Ebre.

L'arribada continuada de població estrangera pot, sens dubte, posar fi a la tendència secular de despoblament i envelliment de la zona. No obstant això, aquests efectes beneficiosos (creixement demogràfic i rejuveniment de la població) no han de fer oblidar que la incorporació tardana de la immigració extracomunitària a les Terres de l'Ebre planteja una sèrie de nous reptes als municipis receptors, que cal preveure i afrontar. Els reptes poden diferir segons la nacionalitat i el tipus de la migració i també de les característiques del municipi d'arribada. Evidentment, cal assenyalar que no tots els immigrants són iguals, ni totes les respostes a l'augment de la població estrangera són les mateixes. Segons quina sigui la distància o la proximitat cultural, la situació jurídica, la situació laboral o la xarxa social i de

solidaritat, els reptes als quals s'enfronta un municipi seran diversos. La tipologia que s'ha presentat en aquest article vol ser una reflexió sobre alguns dels elements que cal tenir present a l'hora de fer una anàlisi sensible a l'heterogeneïtat amb què es manifesta el fenomen migratori i, d'aquesta manera, garantir l'adequació de les actuacions que es possin en marxa.

Les comarques de l'Ebre disposen encara d'un sector agrícola important que necessita d'un contingent de mà d'obra per a feines puntuals durant les diferents campanyes agrícoles i que es poden fer compatibles amb d'altres feines pròpies del sector serveis que també són de temporada. Les característiques del mercat laboral de la zona (temporalitat, feines poc qualificades i de baixa remuneració) no són gaire ben acceptades pels autòctons i, en canvi, obren expectatives laborals

per als estrangers. Aquestes condicions han funcionat i funcionen encara com un element d'atracció de població forana.

De cara al futur, tot sembla indicar que l'augment de la població estrangera resident a les comarques de l'Ebre pot continuar. La població resident actualment té un *efecte crida* sobre d'altres persones que es decideixen a seguir el camí emprès pels primers, amb l'esperança de trobar una col·locació laboral similar a la dels seus antecessors. Per altra part, el procés de reagrupament familiar tot just acaba de començar i és molt possible que es generalitzi en els propers anys. És per aquest motiu que parlar dels canvis recents en la immigració estrangera de les Terres de l'Ebre ens condueix, irremissiblement, a parlar de reptes de futur que cal començar a afrontar des d'avui mateix.

BIBLIOGRAFIA

- AIGUABELLA, Joaquim i altres. *Entre el sud i el nord. Els treballadors immigrants estrangers a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Política Territorial i Obres Públiques, Direcció general de Planificació i Acció Territorial, 1995.
- COLECTIVO IOE. *Marroquins a Catalunya*. Barcelona: Institut d'Estudis Mediterranis, 1994
- COLECTIVO IOE. *Inmigrantes, trabajadoras, ciudadanos. Una visión de las migraciones desde España*. València: Universitat de València. Patronat Sud-Nord, 1999
- CRID. *La legislació d'estrangeria i l'administració local*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2001
- DOMINGO, Andreu; BRANCÓS, Inés. "Entre el flujo y el stock: el análisis demográfico de las migraciones internacionales y de la población de nacionalidad extranjera". *Papers de Demografia* (Bellaterra), núm. 172 (2000).
- DOMINGO, Andreu; BAYONA, Jordi.; BRANCÓS, Inés. *Migracions internacionals i població jove de nacionalitat estrangera a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència, Secretaria General de Joventut, 2002
- GARCÍA COLL, Arlinda; PUJADAS, Isabel. "Les migracions interiors a Espanya a finals del segle XX". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, (Barcelona), núm. 44, (1997), p.231-250.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. *Pla interdepartamental d'immigració. 2001-2004*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2001.
- GESDI. *Anuari de la immigració a Catalunya. 2000*. Barcelona: Mediterrània, 2001
- IDESCAT: www.idescat.es
- PLA, Eva. *La immigració estrangera del Montsià*. Ulldecona: Consell Comarcal del Montsià, 2001
- PUJADAS, Isabel; MENDIZABAL, Enric. *La població de Catalunya 1975-1986. De l'explosió demogràfica al creixement zero*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Política Territorial i Obres Públiques, 1991.
- PUJADAS, Isabel; GARCÍA COLL, Arlinda. "Migraciones interiores en España: tendencias recientes y perspectivas de futuro (1971-2001)". *Revista de Geografia*, (Barcelona), XXIX, núm. 3 (1995), Monogràfic.
- SOLÉ Carlota (Coord.). *El impacto de la inmigración en la economía y en la sociedad receptora*. Barcelona: Anthropos, 2001.
- ZAPATA, R. *L'hora dels immigrants. Esferes de justícia i polítiques d'acomodació*. Barcelona: Proa, 2002.